

Олег Ярошенко,

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри трудового права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

УДК 349.22

Особливості припинення трудового договору у зв'язку з укладенням трудового договору (контракту), всупереч вимогам Закону України «Про запобігання корупції»

«Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава», – проголошено у ст. 1 Конституції України, прийнятій 28 червня 1996 р. [1]. Україна стоїть на шляху розбудови правової держави, стикаючись на ньому з численними проблемами. Одна з найбільш небезпечних – корупція, якою пронизані практично всі суспільні відносини, а також органи державної влади і місцевого самоврядування. Корупція постійно видозмінюється, розвивається, пристосовується до нових умов. З'являються нові форми її проявів, виникають нові аспекти суспільних відносин, де останні стають нормою.

С. С. Рогульський доводить, що корупція багато століть вона «супроводжує» економічний і культурний розвиток усіх країн світу. Масштаби і наслідки процесів корумпованості в усіх державах світу вимагають від відповідних державних і міжнарод-

них установ та організацій постійного і поглибленого аналізу її причин з метою нейтралізації та розробки заходів щодо подолання [2, с. 1].

Авторський колектив монографії «Корупція як негативне соціальне явище: шляхи її подолання в Україні та міжнародний досвід» суспільну небезпечність розглядуваного явища вбачає у тому, що вона: а) підриває авторитет держави, завдає шкоди утвердженню демократичних основ управління суспільством, побудові та функціонуванню державного апарату; б) суттєво обмежує конституційні права і свободи людини та громадянина; в) порушує принцип верховенства права; г) призводить до гальмування і викривлення соціально-економічних реформ, перешкоджає розвитку ринкових відносин, а також надходження іноземних інвестицій; д) грубо порушує встановлений порядок здійснення повноважень посадовими особами органів державної

влади, місцевого самоврядування, управлінських структур правового сектора; е) надає незаконні привілеї корумпованим угрупованням і кланам, підпорядковує державну владу їх інтересам; є) сприяє криміналізації та тонізації економічних відносин, легалізації доходів, одержаних незаконним шляхом; ж) живить організовану злочинність, насамперед економічну, стає неодмінною умовою її існування; з) порушує принцип соціальної справедливості, невідворотності покарання; і) нищить духовні, моральні та суспільні цінності; и) ускладнює відносини з іншими державами і всією міжнародною спільнотою, унеможливує надання іноземної допомоги [3, с. 15, 16].

Основні міжнародні стандарти запобігання корупції містять: документи ООН – Конвенція ООН проти корупції, Декларація ООН «Про боротьбу з корупцією і хабарництвом у міжнародних комерційних операціях» і «Про злочинність і суспільну безпеку», Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб, Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку; акти Ради Європи – Цивільна Конвенція про боротьбу з корупцією, Двадцять принципів боротьби з корупцією, Модельний кодекс поведінки для державних службовців.

В Україні відносини, що виникають у сфері запобігання корупції, регулюються Конституцією України, міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою, Законом «Про запобігання корупції» та іншими законами, а також прийнятими на їх виконання іншими нормативно-правовими актами.

Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. [4] визначає правові й організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст і порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень. Розділ IV цього

законодавчого акту заходами запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням визнає: а) обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища; б) обмеження щодо одержання подарунків; в) запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними; г) обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності; д) обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування; е) обмеження спільної роботи близьких осіб. Як бачимо, вагоме місце у вказаній системі займають заходи, що мають трудово-правову природу.

«Основною метою звільнення працівника за деякими спеціальними підставами слід визнати запобігання корупційним і пов'язаним з корупцією правопорушенням, тобто завчасне відвернення й недопущення корупційних діянь шляхом припинення трудових правовідносин зі спеціальними суб'єктами в порядку, передбаченому законодавством про працю. До таких підстав звільнення належать: (а) укладення трудового договору (контракту) всупереч вимогам Закону України «Про запобігання корупції», встановленим для осіб, які звільнилися або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, протягом року з дня її припинення; (б) перебування всупереч вимогам Закону України «Про запобігання корупції» у прямому підпорядкуванні у близької особи», – переконливо доводить К. О. Кузьміна [5, с. 84].

Як самостійною підставою припинення трудового договору пунктом 7-1 (набрання законної сили судовим рішенням, відповідно до якого працівника притягнуто до відповідальності за корупційне правопорушення) стаття 36 КЗпП України була доповнена 17 травня 2012 р. [6]. Однак уже 14 жовтня 2014 р., після прийняття Закону України «Про

запобігання корупції», ця підстава була викладена у такій редакції: «укладення трудового договору (контракту), всупереч вимогам Закону України «Про запобігання корупції», встановленим для осіб, які звільнилися або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, протягом року з дня її припинення».

Як показала нетривала практика, при звільненні працівника за розглядуваною підставою виникають чимало питань.

Вважаємо, що до суттєвих ознак припинення трудового договору за п. 7-1 ст. 36 КЗпП України [7] належать такі, як-от:

1. Наявність специфічних суб'єктів:

– звільнювані особи – особи, які припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування. Відповідно до ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» такими особами є: Президент України, Голова Верховної Ради України, його Перший заступник та заступник, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри України, міністри, інші керівники центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, та їх заступники, Голова Служби безпеки України, Генеральний прокурор України, Голова Національного банку України, Голова та інші члени Рахункової палати, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Голова Верховної Ради АРК, Голова Ради міністрів АРК; народні депутати України, депутати Верховної Ради АРК, депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови; державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування; військові посадові особи Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших утворених відповідно до законів військових фо-

рмувань, крім військовослужбовців строкової військової служби; судді Конституційного Суду України, інші професійні судді, члени, дисциплінарні інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, службові особи секретаріату цієї Комісії, Голова, заступник Голови, секретарі секцій Вищої ради юстиції, а також інші члени Вищої ради юстиції, народні засідателі і присяжні (під час виконання ними цих функцій); особи рядового і начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, податкової міліції, особи начальницького складу органів та підрозділів цивільного захисту, Національного антикорупційного бюро України; посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, дипломатичної служби, державної лісової охорони, державної охорони природно-заповідного фонду, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної податкової політики та державної політики у сфері державної митної справи; члени Національного агентства з питань запобігання корупції; члени Центральної виборчої комісії; поліцейські; посадові та службові особи інших державних органів, органів влади АРК. Цей перелік є вичерпним і не підлягає розширеному тлумаченню. Так, не можуть бути віднесені до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: а) посадові особи юридичних осіб публічного права; б) особи, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги (аудитори, нотаріуси, оцінювачі, а також експерти, арбітражні керуючі, незалежні посередники, члени трудового арбітражу, третейські судді під час виконання ними цих функцій, інші особи, визначені законом); в) особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповнова-

жені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, а також інші особи, які не є службовими особами та перебувають з підприємствами, установами, організаціями у трудових відносинах;

– роботодавці – юридичні особи приватного права та фізичні особи – підприємці. За ч. 2 ст. 81 Цивільного кодексу України [8] юридичні особи, залежно від порядку їх створення, поділяються на юридичних осіб приватного права та юридичних осіб публічного права. ЦК регламентує правовий статус юридичних осіб приватного права. Саме вони є суб'єктами права приватної власності. Здійснення цього права, виникнення та припинення права власності на майно залежить також від організаційно-правових форм юридичних осіб. Право на здійснення підприємницької діяльності, яку не заборонено законом, має також фізична особа. Вона здійснює своє право на підприємницьку діяльність за умови її державної реєстрації в порядку, встановленому законом. Інформація про державну реєстрацію фізичних осіб – підприємців є відкритою.

2. Протягом одного року до дня припинення виконання функцій

держави або місцевого самоврядування майбутні працівники здійснювали повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття рішень щодо діяльності своїх роботодавців. Зауважмо, що відповідно до ст. 241-1 КЗпП України строки виникнення і припинення трудових прав та обов'язків обчислюються роками, місяцями, тижнями і днями. Строк, обчислюваний роками, закінчується у відповідні місяць і число останнього року строку.

3. Трудовий договір був укладений протягом одного року з дня припинення особою діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування.

4. Звільнення працівника проводиться роботодавцем з ініціативи третіх осіб, які не є стороною трудового договору. У разі виявлення порушень Національне агентство з питань запобігання корупції (центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику) звертається до суду для припинення трудового договору.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р., № 254к/96-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. *Рогульський С. С.* Адміністративно-правові заходи боротьби з корупцією в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук.: спец. 12. 00. 07 / С. С. Рогульський / Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2005. – 18 с.
3. *Белов Д. М.* Корупція як негативне соціальне явище: шляхи її подолання в Україні та міжнародний досвід: моногр. / Д. М. Белов, Ю. М. Бисага, М. М. Палінчак та ін. – Ужгород: Ліра, 2004. – 64 с.
4. *Про запобігання корупції:* Закон України від 14.10.2014 р., № 1700-VII // Відом. Верхов. Ради України. – 2014. – № 49. – Ст. 2056.
5. *Кузьміна К. О.* Правове регулювання звільнення працівників із підстав, що спрямовані на запобігання корупції: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.05 / К. О. Кузьміна / НДІ правового забезпечення інновац. розвитку НАПрН України. – Х., 2015. – 206 с.

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»: затв. Законом України від 17.05.2012 р., № 4711-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2013. – № 14. – Ст. 89.

7. Кодекс законів про працю України: затв. Законом УРСР від 10.12.1971 р., № 322-VIII // Відом. Верхов. Ради УРСР. – 1971. – № 50 (Додаток). – Ст. 375.

8. Цивільний кодекс України: затв. Законом України від 16.01.2003 р., № 435-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.

Ярошенко О. М. Особливості припинення трудового договору у зв'язку з укладенням трудового договору (контракту), всупереч вимогам Закону України «Про запобігання корупції»

Встановлено, що до суттєвих ознак припинення трудового договору за п. 7-1 ст. 36 КЗпП України належать такі, як-от: а) наявність специфічних суб'єктів: звільнювані особи – особи, які припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування; роботодавці – юридичні особи приватного права та фізичні особи – підприємці; б) протягом одного року до дня припинення виконання функцій держави або місцевого самоврядування майбутні працівники здійснювали повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття рішень щодо діяльності своїх роботодавців; в) трудовий договір був укладений протягом одного року з дня припинення особою діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування; г) звільнення працівника проводиться роботодавцем з ініціативи третіх осіб, які не є стороною трудового договору.

Ключові слова: корупція, працівник, виконання функцій держави або місцевого самоврядування, припинення трудового договору, роботодавець.

Ярошенко О. Н. Особенности прекращения трудового договора в связи с заключением трудового договора (контракта), вопреки требованиям Закона Украины «О предупреждении коррупции»

Установлено, что к существенным признакам прекращения трудового договора по п. 7-1 ст. 36 КЗоТ Украины относятся такие, как: а) наличие специфических субъектов: увольняемые лица – лица, прекратившие деятельность, связанную с выполнением функций государства или местного самоуправления; работодатели – юридические лица частного права и физические лица – предприниматели; б) на протяжении одного года до дня прекращения исполнения функций государства или местного самоуправления будущие работники осуществляли полномочия по контролю, надзору или подготовке и принятию решений по деятельности своих работодателей; в) трудовой договор был заключен в течение одного года со дня прекращения лицом деятельности, связанной с выполнением функций государства или местного самоуправления; г) увольнение работника проводится работодателем по инициативе третьих лиц, не являющихся стороной трудового договора.

Ключевые слова: коррупция, работник, выполнение функций государства или местного самоуправления, прекращения трудового договора, работодатель.

Yaroshenko O. Features of termination of employment agreement in connection with the conclusion of employment agreement (contract), contrary to requirements of the law of Ukraine «On Prevention of Corruption»

It is established that to the essential features of termination of employment agreement by claim. 7-1 Art. 36 of the Labor Code of Ukraine (conclusion of employment agreement (contract), contrary to the Law of Ukraine "On Prevention of Corruption") are such as: a) the presence of specific subjects: released persons - persons who have ended activities associated with performance of functions of the state or local government; employers - legal entities of private law and natural persons - entrepreneurs; b) within one year to the date of ending the performance of the functions of the state or local government, future employees have been exercising powers of control, supervision, training or making decisions about the activities of their employers; c) employment agreement was concluded during one year from the date of termination of the person functions associated to the state or local government; d) dismissal of the employee is held by the employer at the initiative of third persons that are not party to the employment agreement.

Key words: corruption, employee, perform functions of state or local government, termination of employment agreement, employer.